

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

**ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ
ΑΝΘΡΩΠΟΥ**

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ ΚΩΣΤΑΔΗΜΑΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΙ κατά ΕΛΛΑΔΑΣ

(Προσφυγές αριθ. 20299/09 και 27307/09)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

26 Ιουνίου 2012

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται από το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης. Μπορεί να υποστεί τυπικές διορθώσεις.

Στην υπόθεση Κωσταδήμας και λοιποί κατά Ελλάδας,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (πρώτο τμήμα), συνεδριάζοντας σε τμήμα αποτελούμενο από τους:

Nina Vajić, *πρόεδρο,*

Anatoly Kovler,

Elisabeth Steiner,

Khanlar Hajiyeu,

Julia Laffranque,

Λινό-Αλέξανδρο Σισιλιάνο,

Erik Møse, *δικαστές,*

και τον Søren Nielsen, *γραμματέα τμήματος.*

Αφού διασκέφθηκε σε συμβούλιο στις 5 Ιουνίου 2012,

Εκδίδει την πιο κάτω απόφαση, η οποία ελήφθη την ημερομηνία αυτή:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση έχει εισαχθεί με δύο προσφυγές (αριθ. 20299/09 και 27307/09) στρεφόμενες κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας από τέσσερις υπηκόους του Κράτους αυτού, τους κυρίους Γεώργιο Κωσταδήμα (προσφυγή αριθ. 20299/09), Ιωάννη Χαραλαμπίδου, Γεώργιο Παπαγεωργίου και την κυρία Παναγιώτα Κυριαζοπούλου (προσφυγή αριθ. 27307/09) («οι προσφεύγοντες»), οι οποίοι προσέφυγαν ενώπιον του Δικαστηρίου στις 13 και 23 Απριλίου 2009 αντίστοιχα δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης για την προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Οι προσφεύγοντες εκπροσωπούνται από τους Σ. Τζουβελόπουλο Αντώνη Μαθιουδάκη και Διονυσία Τζουβελοπούλου, δικηγόρους του συλλόγου της Αθήνας. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπήθηκε από τους απεσταλμένους του αντιπροσώπου της, κύριο Σ. Σπυρόπουλο, πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και κύριο Χ. Πουλάκο, δικαστικό αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Οι προσφεύγοντες επικαλούνται ιδίως παραβίαση του δικαιώματος προστασίας της περιουσίας τους.

4. Στις 29 Απριλίου 2010, οι προσφυγές κοινοποιήθηκαν στην Κυβέρνηση. Όπως επιτρέπει το άρθρο 29 § 3 της Σύμβασης, αποφασίσθηκε επιπλέον να αποφανθεί το τμήμα συγχρόνως επί του παραδεκτού και επί της ουσίας.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

I. ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

5. Οι προσφεύγοντες έχουν γεννηθεί το 1923, 1922, 1926 και 1923 αντίστοιχα.

6. Στις 13 Ιουλίου 1998, η 42^η Διεύθυνση του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους αναπροσάρμοσε αναδρομικά το ποσό της σύνταξής τους από την 1^η Αυγούστου 1997 και το όρισε σε 309.760 δραχμές (909 ευρώ).

7. Στις 7 Ιανουαρίου 1999, οι προσφεύγοντες άσκησαν ένσταση κατά της απόφασης αυτής, υποστηρίζοντας ότι το ποσό του βασικού μισθού είχε υπολογισθεί εσφαλμένα και ότι δικαιούνταν υψηλότερη σύνταξη σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου αριθ. 2470/1997 και της υπουργικής απόφασης αριθ. 2049790/7800/0022/7-7-97. Ειδικότερα, διεκδικούσαν την αναπροσαρμογή των συντάξεών τους στη βάση του μισθού του γενικού διευθυντή κεντρικής διοίκησης ενός υπουργείου.

8. Στις 26 Σεπτεμβρίου 2001, 27 Σεπτεμβρίου 2000, 11 Οκτωβρίου 2000 και 15 Φεβρουαρίου 2001 αντίστοιχα, η Επιτροπή Ελέγχου Πράξεων Κανονισμού Συντάξεων του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους απέρριψε τις ενστάσεις των προσφευγόντων (αποφάσεις αριθ. 1051/2001, 2948/2000, 3429/2000 και 393/2001).

9. Στις 23 Μαΐου 2002, 3 και 30 Απριλίου 2001 και 13 Δεκεμβρίου 2001 αντίστοιχα, οι προσφεύγοντες, οι οποίοι είχαν δικαιωθεί τον Δεκέμβριο του 1999 από τη διοίκηση για την περίοδο τη μεταγενέστερη της 1^{ης} Ιανουαρίου 2000, άσκησαν έφεση ζητώντας την καταβολή του

αναπροσαρμοσμένου ποσού των συντάξεών τους και για την περίοδο από 1^η Αυγούστου 1997 έως 31 Δεκεμβρίου 1999.

10. Στις 21 Δεκεμβρίου 2004, 22 Ιανουαρίου 2004, 14 Ιουλίου 2003 και 20 Μαΐου 2004 αντίστοιχα, το δεύτερο τμήμα του Ελεγκτικού Συνεδρίου απέρριψε τις εφέσεις. Έκρινε ότι η προθεσμία παραγραφής που προβλέπει το άρθρο 60 § 1 του προεδρικού διατάγματος αριθ. 166/2000 –το οποίο περιορίζει τον αναδρομικό χαρακτήρα της αξίωσης συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων σε βάρος του Δημοσίου- άρχιζε να τρέχει από τη δημοσίευση των δικών του αποφάσεων, οι οποίες αποτελούσαν την απόφαση που έκανε δεκτές τις αιτήσεις συνταξιοδότησης των προσφευγόντων. Ως εκ τούτου, έκρινε ότι οι αξιώσεις των προσφευγόντων για την επίδικη περίοδο είχαν παραγραφεί (αποφάσεις αριθ. 2520/2004, 133/2004, 1398/2003, 1106/2004).

11. Στις 22 Φεβρουαρίου 2006 και 8 Φεβρουαρίου 2005 αντίστοιχα, οι προσφεύγοντες άσκησαν αίτηση αναίρεσης αμφισβητώντας, μεταξύ άλλων, τον τρόπο με τον οποίο το δεύτερο τμήμα του Ελεγκτικού Συνεδρίου είχε εφαρμόσει το άρθρο 60 § 1 του προεδρικού διατάγματος αριθ. 166/2000. Ειδικότερα, προέβαλαν ότι το εν λόγω τμήμα του Ελεγκτικού Συνεδρίου είχε κρίνει ότι η ημερομηνία δημοσίευσης των αποφάσεών τους ήταν το σημείο αφετηρίας της προθεσμίας της αποσβεστικής προθεσμίας. Ωστόσο, κατά τους προσφεύγοντες, ο καθορισμός της ημερομηνίας από την οποία καθίσταντο πληρωτέα τα οφειλόμενα ποσά δεν μπορούσε να εξαρτάται από την καθυστέρηση που οι διοικητικές αρχές ή τα επιληφθέντα δικαστήρια είχαν σημειώσει στη λήψη των αποφάσεών τους, τη στιγμή που εκείνοι είχαν καταθέσει άμεσα τις αιτήσεις τους και τηρώντας τις προθεσμίες. Υποστήριζαν ότι μία τέτοια εφαρμογή της επίμαχης διάταξης ήταν αμφίβολη και αντίθετη προς το άρθρο 4 του Συντάγματος (αρχή της ισότητας), καθώς και προς το άρθρο 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου.

12. Στις 14 Ιανουαρίου 2009, 1^η Οκτωβρίου 2008 και 26 Ιουνίου 2008 αντίστοιχα, η ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου απέρριψε τις αιτήσεις αναίρεσης. Το ανώτατο δικαστήριο διευκρίνισε ότι το άρθρο 60 §

1 του προεδρικού διατάγματος αριθ. 166/2000 εισήγαγε ένα δημοσιονομικό κανόνα ώστε να αποφευχθεί τυχόν ξαφνική και απρόβλεπτη επιδείνωση των οικονομικών του Δημοσίου λόγω υποχρέωσης αναδρομικής καταβολής των συντάξεων. Κατά το Ελεγκτικό Συνέδριο, το να λαμβάνεται υπόψη ως dies a quo της προβλεπόμενης στην προαναφερόμενη διάταξη παραγραφής η ημερομηνία δημοσίευσης της απόφασής του δεν ερχόταν σε αντίθεση ούτε με το άρθρο 4 του Συντάγματος ούτε με τα άρθρα 6 § 1 της Σύμβασης και 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου. Ειδικότερα, έγινε δεκτό ότι το άρθρο 60 § 1 του προεδρικού διατάγματος αριθ. 166/2000 δεν εισήγαγε κανένα προνόμιο υπέρ του Δημοσίου και σε βάρος του ενδιαφερόμενου συνταξιούχου. Κατά το Ελεγκτικό Συνέδριο, επρόκειτο κυρίως για μία γενική και αντικειμενική ρύθμιση της αναδρομικότητας των ατομικών απαιτήσεων έναντι των δημοσίων ταμείων. Το Ελεγκτικό Συνέδριο διαπίστωσε ότι η εν λόγω διάταξη όριζε με τρόπο σαφή και απόλυτο την τριετή προθεσμία παραγραφής χωρίς να λαμβάνει υπόψη την ημερομηνία κατά την οποία ο ενδιαφερόμενος είχε ενδεχομένως καταθέσει την αίτησή του για αναπροσαρμογή της σύνταξής του ούτε να προβαίνει σε διάκριση μεταξύ των περιπτώσεων της αρχικής αναγνώρισης του δικαιώματος σε σύνταξη και της αναπροσαρμογής αυτής. Επιπλέον, το άρθρο 60 § 1 του προεδρικού διατάγματος αριθ. 166/2000 δεν αναφερόταν καθόλου στη συμπεριφορά του ενδιαφερομένου ή της διοίκησης, ήτοι αν η απουσία αναπροσαρμογής της σύνταξης οφειλόταν σε έλλειψη επιμέλειας του πρώτου ή σε μία πράξη ή παράλειψη της δεύτερης.

13. Επιπλέον, ο ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου, αναφερόμενη στην απόφασή της αριθ. 1506/2005, δέχθηκε ότι η αγωγή αποζημίωσης στη βάση του άρθρου 105 του εισαγωγικού νόμου του αστικού κώδικα είχε αμιγώς αποζημιωτικό χαρακτήρα και δεν αφορούσε συνταξιοδοτικά δικαιώματα. Συνεπώς, η προβλεπόμενη στο άρθρο 60 § 1 του προεδρικού διατάγματος αριθ. 166/2000 παραγραφή δεν είχε εφαρμογή επί της αίτησης αυτής και η εν λόγω διάταξη δεν απέκλειε τη δυνατότητα για τον ενδιαφερόμενο να ζητήσει αποζημίωση λόγω της απουσίας καταβολής της σύνταξής του πέραν της τριετούς περιόδου που προβλέπει το άρθρο 60 § 1

του προεδρικού διατάγματος αριθ. 166/2000 (αποφάσεις αριθ. 14/2009, 2064/2008, 1619/2008 και 1593/2008).

14. Η απόφαση αριθ. 14/2009 ελήφθη ομόφωνα ενώ οι αποφάσεις αριθ. 2064/2008, 1619/2008 και 1593/2008 ελήφθησαν κατά πλειοψηφία. Ειδικότερα, στις αποφάσεις αριθ. 2064/2008, 1619/2008 και 1593/2008, μία μειοψηφία έντεκα δικαστών έκρινε ότι η φράση «η σχετική πράξη ή απόφαση» μπορούσε να αφορά μόνο την πράξη της διοίκησης ή την απόφαση της Επιτροπής Ελέγχου που όριζε τη σύνταξη του ενδιαφερομένου. Για τους μειοψηφούντες δικαστές, οποιαδήποτε διαφορετική ερμηνεία του άρθρου 60 § 1 του προεδρικού διατάγματος αριθ. 166/2000 θα ήταν αντίθετη, μεταξύ άλλων, προς την αρχή της ισότητας την οποία καθιερώνει το άρθρο 4 του Συντάγματος και προς τα άρθρα 6 § 1 της Σύμβασης και 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου. Ειδικότερα, υποστήριξαν ότι η θέση της πλειοψηφίας, σύμφωνα με την οποία η επίδικη παραγραφή αρχίζει να τρέχει από τη δημοσίευση της απόφασης του Ελεγκτικού Συνεδρίου, εισήγαγε ένα κριτήριο τυχαίο και ικανό να βλάψει τον διοικούμενο όταν τα διοικητικά δικαστήρια καθυστερούσαν να αποφανθούν επί της αίτησής του.

15. Οι αποφάσεις αριθ. 2064/2008, 1619/2008 και 1593/2008 κοινοποιήθηκαν στους προσφεύγοντες στις 16 Δεκεμβρίου 2008, 5 Ιανουαρίου 2009 και 17 Δεκεμβρίου 2008 αντίστοιχα.

II. ΤΟ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ

A. Η εφαρμοστέα νομοθεσία

16. Το άρθρο 60 § 1 του κώδικα πολιτικών και στρατιωτικών συντάξεων (προεδρικό διάταγμα αριθ. 166/2000) προβλέπει τα εξής:

«Δεν επιτρέπεται σε καμία ανεξάριετα περίπτωση να αναγνωρισθούν αναδρομικά σε βάρος του Δημοσίου Ταμείου οικονομικά δικαιώματα από συντάξεις για χρονικό διάστημα πέρα

των τριών ετών από την πρώτη του μήνα κατά τον οποίο εκδίδεται η σχετική πράξη ή απόφαση.»

B. Η νομολογία του Ελεγκτικού Συνεδρίου

1. Σε ό,τι αφορά τον καθορισμό της dies a quo της παραγραφής

17. Σύμφωνα με μία καθιερωμένη νομολογία, το Ελεγκτικό Συνέδριο θεωρούσε ότι η επίδικη παραγραφή άρχιζε να τρέχει από την επίδικη πράξη της διοίκησης ή από τη δημοσίευση της δικής του απόφασης που έκανε δεκτή την αίτηση του ενδιαφερομένου (μεταξύ άλλων, απόφαση αριθ. 1407/2002 – ολομέλεια). Σύμφωνα με αυτή τη νομολογία, το άρθρο 60 § 1 του προεδρικού διατάγματος αριθ. 166/2000 προέβλεπε συγκεκριμένη και σταθερή προθεσμία παραγραφής η οποία ήταν συμβατή τόσο με το άρθρο 4 § 1 του Συντάγματος (το οποίο καθιερώνει την αρχή της ιδιότητας) όσο και με το άρθρο 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου.

18. Στη συνέχεια, ορισμένες αποφάσεις του Ελεγκτικού Συνεδρίου όρισαν ως σημείο αφετηρίας της τριετούς προθεσμίας τη δημοσίευση της απόφασης του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους (αποφάσεις αριθ. 636/2005 (ολομέλεια), 1102/2007 (ολομέλεια), 193/2007 (ολομέλεια) και 1316/2007). Ειδικότερα, με τις αποφάσεις αυτές το Ελεγκτικό Συνέδριο έκρινε ότι σε περιπτώσεις όπου τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα, τα οποία δεν αναγνώρισε η διοίκηση, αναγνωρίστηκαν κατά τη μετέπειτα αμφισβητούμενη διαδικασία, η φράση «από την πρώτη του μήνα κατά τον οποίο εκδίδεται η σχετική πράξη ή απόφαση» δεν μπορεί παρά να αφορά την πράξη του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους ή την απόφαση της Επιτροπής Ελέγχου με την οποία οι αρμόδιες αρχές δεν είχαν αναγνωρίσει τη συνταξιοδοτική αξίωση του ενδιαφερομένου. Το Ελεγκτικό Συνέδριο διαπίστωσε ότι μία τέτοια ερμηνεία ήταν σύμφωνη προς το άρθρο 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου. Κατά την ίδια περίοδο, άλλες αποφάσεις του Ελεγκτικού Συνεδρίου θεώρησαν ως σημείο αφετηρίας της προθεσμίας της εν λόγω παραγραφής της ημερομηνία δημοσίευσης των αποφάσεων του

προαναφερόμενου δικαστηρίου (βλέπε αποφάσεις αριθ. 824 και 832/2006 – ολομέλεια).

19. Κατόπιν της έκδοσης των αποφάσεων *Κοκκίνης κατά Ελλάδας* (αριθ. 45769/06, 6 Νοεμβρίου 2008) και *Ρεβελιώτης κατά Ελλάδας* (αριθ. 48775/06, 4 Δεκεμβρίου 2008), το Ελεγκτικό Συνέδριο ευθυγράμμισε τη νομολογία του με εκείνη του Δικαστηρίου. Ειδικότερα, με τις αποφάσεις του αριθ. 26, 166 και 963/2010, η ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου δέχθηκε, κάνοντας ρητή αναφορά στις προαναφερόμενες αποφάσεις *Ρεβελιώτης* και *Κοκκίνης*, ότι ο χρονικός περιορισμός που εισήγαγε το άρθρο 60 § 1 του προεδρικού διατάγματος αριθ. 166/2000 μπορούσε να αφορά μόνο τις πράξεις ή αποφάσεις τη διοίκησης που αφορούσαν το καθορισμό της σύνταξης των ενδιαφερομένων.

2. Σε ό,τι αφορά την αποτελεσματικότητα μίας αγωγής στη βάση του άρθρου 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα

20. Σύμφωνα με τις αποφάσεις αριθ. 1505/2005 και 1506/2005 της ολομέλειας, το Ελεγκτικό Συνέδριο έκρινε ότι η αγωγή αποζημίωσης στη βάση του άρθρου 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα έχει αμιγώς αποζημιωτικό χαρακτήρα, δεν αφορά συνταξιοδοτικά δικαιώματα και ως εκ τούτου δεν έχει εφαρμογή η παραγραφή που προβλέπει το άρθρο 60 του προεδρικού διατάγματος αριθ. 166/2000. Σύμφωνα με τις πιο πάνω αναφερόμενες αποφάσεις, τα άτομα των οποίων το αίτημα αναπροσαρμογής της σύνταξής τους απορρίπτεται με μη νόμιμο τρόπο, μπορούν να αξιώσουν αποζημίωση για τη ζημία που υπέστησαν λόγω αυτής της αιτίας. Με την απόφαση αριθ. 2405/2005 της ολομέλειας, η οποία εν συνεχεία επικυρώθηκε με την απόφαση αριθ. 756/06, το Ελεγκτικό Συνέδριο έθεσε ως όρο της δυνατότητας αυτής την προηγούμενη διαπίστωση της μη νομιμότητας της συμπεριφοράς των διοικητικών αρχών. Από το φάκελο προκύπτει ότι το Ελεγκτικό Συνέδριο δεν έχει εκδώσει έως σήμερα απόφαση που να επιδικάζει στους ενδιαφερομένους ποσά για την αιτία αυτή.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

I. ΣΥΝΕΝΩΣΗ ΤΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ

21. Λαμβανομένης υπόψη της ομοιότητας των προσφυγών ως προς τα πραγματικά περιστατικά και τα ζητήματα που θέτουν, το Δικαστήριο αποφασίζει να τις συνενώσει και να τις εξετάσει από κοινού σε μία μόνο απόφαση.

II. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 1 ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ ΑΡΙΘ.1

22. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι ο τρόπος με τον οποίο το Ελεγκτικό Συνέδριο εφάρμοσε το άρθρο 60 § 1 του προεδρικού διατάγματος αριθ. 166/2000 προσέβαλε το δικαίωμά τους στο σεβασμό της περιουσίας τους, όπως αυτό προβλέπεται από το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1, το οποίο έχει ως εξής:

«Έκαστο φυσικό ή νομικό πρόσωπο έχει δικαίωμα στον σεβασμό της περιουσίας του. Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί της ιδιοκτησίας του παρά μόνον για λόγους δημόσιας ωφέλειας και σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται από τον νόμο και τις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου.

Οι προηγούμενες διατάξεις δεν θίγουν το δικαίωμα των Κρατών να θεσπίζουν τους νόμους που κρίνουν απαραίτητους για να ρυθμίσουν τη χρήση των αγαθών σύμφωνα με το γενικό συμφέρον και να εξασφαλίσουν την πληρωμή των φόρων ή άλλων συνεισφορών ή των προστίμων.»

A. Επί του παραδεκτού

1. Θέσεις των διαδίκων

23. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει καταρχήν το απαράδεκτο της αιτίας αυτής, για το λόγο ότι οι προσφεύγοντες δεν εξάντλησαν τα εθνικά ένδικα μέσα αφού δεν άσκησαν ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων αγωγή αποζημίωσης στη βάση του άρθρου 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα. Η Κυβέρνηση σημειώνει ότι αν η διοίκηση αρνηθεί παρανόμως να αναπροσαρμόσει το ποσό μίας σύνταξης και η άρνηση αυτή ακυρωθεί στη συνέχεια από το Ελεγκτικό Συνέδριο, ο ενδιαφερόμενος μπορεί να αξιώσει αποζημίωση για τη ζημία που ενδεχομένως υπέστη λόγω της παράνομης στέρησης των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων του για την περίοδο που εκτείνεται πέραν της τριετούς περιόδου που προβλέπει το άρθρο 60 του προεδρικού διατάγματος αριθ. 166/2000. Σύμφωνα με την Κυβέρνηση, πρόκειται για ένα διαθέσιμο και αποτελεσματικό ένδικο μέσο, μέσω του οποίου ο ενδιαφερόμενος μπορεί να επιτύχει την επανόρθωση της επικαλούμενης παραβίασης.

24. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι η Κυβέρνηση δεν εξέθεσε κανένα νομολογιακό παράδειγμα που θα μπορούσε να αποδείξει ότι η άσκηση του πιο πάνω αναφερομένου ενδίκου μέσου θα μπορούσε να έχει οδηγήσει στην επανόρθωση της επικαλούμενης παραβίασης. Σύμφωνα με τους προσφεύγοντες, δεν υφίσταται καμία περίπτωση στην οποία οι ενδιαφερόμενοι να έλαβαν αποζημίωση που να αντιστοιχούσε στα ποσά σύνταξης τα οποία δεν μπόρεσαν να αξιώσουν λόγω της εφαρμογής του άρθρου 60 § 1 του προεδρικού διατάγματος αριθ. 166/2000. Ως προς τούτο, στηρίζονται στη νομολογία του Δικαστηρίου, βάσει της οποίας είναι ευθύνη του Κράτους που επικαλείται τη μη εξάντληση των εθνικών ενδίκων μέσων να αποδείξει την ύπαρξη πραγματικών και επαρκών ενδίκων μέσων.

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

25. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι όποιος έχει ασκήσει ένδικο μέσο από τη φύση του ικανό να θεραπεύσει άμεσα –και όχι κατά έμμεσο τρόπο– την επίδικη κατάσταση, δεν υποχρεούται να ασκήσει και άλλα στα οποία είχε δικαίωμα αλλά των οποίων η αποτελεσματικότητα είναι αβέβαιη (*Μανουσάκης και λοιποί κατά Ελλάδας*, 26 Σεπτεμβρίου 1996, § 33, *Recueil*

des arrêts et décisions 1996-IV). En προκειμένω, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι οι προσφεύγοντες προσέφυγαν κατά του υπολογισμού της σύνταξής τους τόσο ενώπιον των αρχών όσο και ενώπιον των διαφορετικών συνθέσεων του Ελεγκτικού Συνεδρίου και έλαβαν οριστικές αποφάσεις, ήτοι τις αποφάσεις αριθ. 14/2009, 2064/2008, 1619/2008 και 1593/2008. Οι αποφάσεις αυτές, οι οποίες εκδόθηκαν από την ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου, επικύρωσαν το δικαίωμα των προσφευγόντων σε μία υψηλότερη σύνταξη αλλά δεν τους αναγνώρισαν αυτό το δικαίωμα από το χρονικό σημείο που όριζαν οι ενδιαφερόμενοι. Ως εκ τούτου, δε θα μπορούσε να επιβληθεί στους προσφεύγοντες η υποχρέωση να προσφύγουν εκ νέου ενώπιον των δικαστηρίων και να χάσουν χρόνο και χρήματα προκειμένου να αξιώσουν τα ποσά που αντιστοιχούσαν στα αναπροσαρμοσθέντα ποσά της σύνταξής τους, δεδομένου ότι το Ελεγκτικό Συνέδριο είχε ήδη την ευκαιρία να θεραπεύσει απευθείας την επίδικη κατάσταση. Τούτο ισχύει ακόμα περισσότερο καθώς με την απόφασή του αριθ. 756/06, το Ελεγκτικό Συνέδριο έθεσε ως όρο της δυνατότητας αποζημίωσης των ενδιαφερομένων για τη βλάβη που υπέστησαν λόγω της μη αναπροσαρμογής της σύνταξής τους την προηγούμενη διαπίστωση της μη νομιμότητας της συμπεριφοράς των διοικητικών αρχών (βλέπε πιο πάνω παράγραφο 20). Σε κάθε περίπτωση, η Κυβέρνηση δεν εξέθεσε κανένα νομολογιακό παράδειγμα στο οποίο οι ενδιαφερόμενοι να έλαβαν αποζημίωση για την αιτία αυτή στηριζόμενοι στο άρθρο 105 του εισαγωγικού νόμου του αστικού κώδικα (βλέπε προαναφερόμενες αποφάσεις *Κοκκίνης*, §§ 38-40, *Ρεβελιώτης*, §§ 36-38).

26. Ενόψει των ανωτέρω, το Δικαστήριο πρέπει να απορρίψει την ένσταση της Κυβέρνησης που έλκεται από τη μη εξάντληση των εθνικών ενδίκων μέσων. Επιπλέον, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη υπό την έννοια του άρθρου 35 § 3 α) της Σύμβασης. Σημειώνει επιπλέον ότι αυτή δεν προσκρούει σε κανέναν άλλο λόγο απαραδέκτου. Πρέπει επομένως να κηρυχθεί παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

1. Θέσεις των διαδίκων

27. Η Κυβέρνηση υπενθυμίζει τη νομολογία του Δικαστηρίου βάσει της οποίας το άρθρο 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου προστατεύει μόνο την «υφιστάμενη» περιουσία. Ωστόσο, κατά την άποψή της, η διάταξη αυτή δεν έχει εφαρμογή στη νομική κατάσταση των προσφευγόντων καθώς οι τελευταίοι δε διαθέτουν «περιουσία» με την έννοια του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1. Πράγματι, κατά την άποψη της Κυβέρνησης, σύμφωνα με το άρθρο 60 § 1 του προεδρικού διατάγματος αριθ. 166/2000, όπως αυτό ερμηνεύτηκε από την ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου εν προκειμένω, οι προσφεύγοντες δεν είχαν κανένα δικαίωμα να επιτύχουν την αναδρομική αναπροσαρμογή της σύνταξής του πέραν της τριετούς περιόδου από τη δημοσίευση των επίδικων αποφάσεων του ανώτατου εσωτερικού δικαστηρίου. Η Κυβέρνηση θεωρεί επιπλέον ότι οι προσφεύγοντες δεν μπορούν να στηριχθούν ούτε στο επιχείρημα μίας «θεμιτής προσδοκίας», η οποία βασίζεται όχι σε μία απλή ελπίδα να λάβουν αποζημίωση αλλά σε μία βεβαιότητα να δικαιωθούν. Στηριζόμενη στην απόφαση *Korecký κατά Σλοβακίας* ([GC], no 44912/98, CEDH 2004-IX), υπογραμμίζει ότι η νομολογία του Ελεγκτικού Συνεδρίου ήταν δυσμενής για τους προσφεύγοντες, οι οποίοι δεν μπορούσαν να ελπίζουν θεμιτά στην ύπαρξη ενός κεκτημένου δικαιώματος.

28. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι είχαν το δικαίωμα να λάβουν μία αναπροσαρμοσθείσα σύνταξη και ότι το δικαίωμα αυτό επικυρώθηκε από τη διοίκηση η οποία είχε αναγνωρίσει το δικαίωμά τους σε υψηλότερη σύνταξη από την 1^η Ιανουαρίου 2000. Προσθέτουν ως προς τούτο ότι τα εθνικά δικαστήρια δε δημιούργησαν ένα νέο δικαίωμα αλλά αναγνώρισαν ένα ήδη υφιστάμενο δικαίωμα το οποίο οι διοικητικές αρχές είχαν αρχικά παρανόμως αρνηθεί να αναγνωρίσουν. Εν τούτοις, ο τρόπος με τον οποίο η ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου εφάρμοσε το άρθρο 60 § 1 του προεδρικού διατάγματος αριθ. 166/2000 επέφερε την απόσβεση των απαιτήσεών τους. Επιπλέον, ο τρόπος με τον οποίο προέβη στον καθορισμό

της ημερομηνίας από την οποία οι απαιτήσεις αυτές καθίσταντο οφειλόμενες ήταν αντίθετος προς την αρχή του κράτους δικαίου.

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

29. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι έχει εξετάσει μία αιτίαση όμοια με εκείνη που προβλήθηκε εν προκειμένω από τους προσφεύγοντες και έχει διαπιστώσει την παραβίαση του άρθρου 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου (προαναφερόμενες αποφάσεις *Κοκκίνης*, §§ 28-40 και *Ρεβελιώτης*, §§ 26-38). Πράγματι, στις προαναφερόμενες αποφάσεις το Δικαστήριο έκρινε ιδίως ότι η υπεροχή του δικαιώματος, μία εκ των θεμελιωδών αρχών μίας δημοκρατικής κοινωνίας και εγγενής στο σύνολο των άρθρων της Σύμβασης, απαιτεί το σημείο αφετηρίας ή λήξης των προθεσμιών παραγραφής να ορίζονται σαφώς και να συνδέονται με συγκεκριμένα και αντικειμενικά γεγονότα, όπως η κατάθεση μίας αίτησης ή η άσκηση ενδίκου μέσου από τον ενδιαφερόμενο (προαναφερόμενες αποφάσεις *Κοκκίνης*, § 34 και *Ρεβελιώτης*, § 32). Κατά το Δικαστήριο, ο ορισμός της ημερομηνίας από την οποία οι προσφεύγοντες δύναντο, στις προαναφερόμενες αποφάσεις, να επιτύχουν την καταβολή των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων τους εξαρτήθηκε αποκλειστικά από τον χρόνο που χρειάστηκαν οι διοικητικές αρχές και τα δικαστήρια για να εκδώσουν τις αποφάσεις τους. Το Δικαστήριο έκρινε ότι η εφαρμογή ενός τέτοιου κριτηρίου έμοιαζε αμφίβολη και ικανή να οδηγήσει σε αντιφατικά και μη επαρκώς αιτιολογημένα αποτελέσματα. Ειδικότερα, όταν τα διάφορα διοικητικά δικαστήρια καθυστερούν να αποφανθούν επί μίας αίτησης που αφορά συνταξιοδοτικά δικαιώματα, εκείνος που βλάπτεται από αυτή την καθυστέρηση είναι ο διοικούμενος και όχι το Δημόσιο, το οποίο μάλιστα επωφελείται καθώς καλείται να καταβάλει ένα χαμηλότερο ποσό. Τέλος, ο διοικούμενος βρίσκεται, σε τέτοια περίπτωση, σε δυσχερή κατάσταση σε σύγκριση με άλλους συνταξιούχους η αίτηση των οποίων εξετάσθηκε με μεγαλύτερη ταχύτητα (προαναφερόμενες αποφάσεις *Κοκκίνης*, § 35 και *Ρεβελιώτης*, § 33).

30. Το Δικαστήριο παρατηρεί ότι στη μεταγενέστερη των αποφάσεων *Κοκκίνης* και *Ρεβελιώτης* νομολογία του, το Ελεγκτικό Συνέδριο ευθυγραμμίστηκε με τη λύση που υιοθέτησε το Δικαστήριο στις προαναφερόμενες αποφάσεις (βλέπε πιο πάνω παράγραφο 19). Εξάλλου, στις παρούσες περιπτώσεις, η Κυβέρνηση δεν εξέθεσε κανένα πειστικό γεγονός ή επιχείρημα που θα μπορούσε να οδηγήσει σε διαφορετικό συμπέρασμα από αυτό στο οποίο κατέληξε το Δικαστήριο στις προαναφερόμενες αποφάσεις *Κοκκίνης* και *Ρεβελιώτης*.

31. Συνεπώς, το Δικαστήριο πρέπει να συμπεράνει ότι ο τρόπος με τον οποίο το Ελεγκτικό Συνέδριο προέβη εν προκειμένω στον καθορισμό της *dies a quo* της επίδικης παραγραφής προσέβαλε το δικαίωμα των προσφευγόντων στο σεβασμό της περιουσίας τους και διέρρηξε τη δίκαιη ισορροπία που πρέπει να υφίσταται μεταξύ της προστασίας του δικαιώματος της ιδιοκτησίας και των επιταγών του γενικού συμφέροντος.

Συνεπώς, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου.

III. ΕΠΙ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΩΝ ΠΑΡΑΒΙΑΣΕΩΝ

Επί του παραδεκτού

32. Οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται ότι η διαδικασία ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων δεν είχε δίκαιο χαρακτήρα. Επικαλούνται ως προς τούτο τα άρθρα 6 § 1 και 13 της Σύμβασης.

33. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η αιτίαση αυτή αφορά τον τρόπο με τον οποίο το Ελεγκτικό Συνέδριο αποφάνθηκε επί ενός συγκεκριμένου ερωτήματος, ειδικότερα επί της ερμηνείας του άρθρου 60 § 1 του προεδρικού διατάγματος αριθ. 166/2000, και ότι για την αιτία αυτή υπάγεται στην αρμοδιότητα του «τέταρτου βαθμού δικαιοδοσίας». Πράγματι, ακόμα κι αν η επίμαχη ερμηνεία μοιάζει εσφαλμένη, δεν μπορεί να χαρακτηριστεί παράλογη ή αυθαίρετη. Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των στοιχείων που έχει στη διάθεσή του, και στο μέτρο που είναι

αρμόδιο να εξετάσει τους διατυπωθέντες ισχυρισμούς, το Δικαστήριο δε διαπίστωσε καμία ένδειξη παραβίασης των δικαιωμάτων και των ελευθεριών που εγγυάται η Σύμβαση ή τα Πρωτόκολλά της (βλέπε προαναφερόμενες αποφάσεις *Κοκκίνης*, § 42 και *Ρεβελιώτης*, § 40). Ως προς το σκέλος της αιτίασης που σχετίζεται με την απουσία πραγματικής προσφυγής υπό την έννοια του άρθρου 13 της Σύμβασης, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι αυτή η διάταξη έχει ερμηνευθεί ως απαιτούσα την ύπαρξη προσφυγής μόνο για αιτιάσεις που μπορούν να θεωρηθούν «υποστηρίξιμες» σύμφωνα με τη Σύμβαση (βλέπε, μεταξύ άλλων, *Boyle et Rice κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, 21 Ιουνίου 1988, § 52, série A no.131). Λαμβανομένων υπόψη των πιο πάνω συμπερασμάτων του για την αιτίαση την ελκόμενη από το άρθρο 6 § 1, το Δικαστήριο εκτιμά ότι οι προσφεύγοντες δεν έχουν καμία υποστηρίξιμη αιτίαση.

Έπεται ότι αυτό το τμήμα της προσφυγής είναι προδήλως αβάσιμο και πρέπει να απορριφθεί κατ'εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 3α) και 4 της Σύμβασης.

III. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

34. Σύμφωνα με το άρθρο 41 της Σύμβασης:

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους επιτρέπει την ατελή μόνον επανόρθωση των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο επιδικάζει στον ζημιωθέντα διάδικο, εφόσον συντρέχει λόγος, μία δίκαιη ικανοποίηση.»

A. Ζημία

1. Υλική ζημία

35. Οι προσφεύγοντες αξιώνουν έκαστος το ποσό των 11.525 ευρώ για υλική ζημία, ποσό το οποίο αντιστοιχεί στη διαφορά μεταξύ των ποσών που έλαβαν ως σύνταξη για την περίοδο από 1^η Αυγούστου 1997 έως 31 Δεκεμβρίου 1999 και των ποσών που δικαιούνται μετά την αναπροσαρμογή, προσαυξημένη κατά 80% λόγω του πληθωρισμού. Αξιώνουν επιπλέον την καταβολή τόκων υπερημερίας.

36. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει, χωρίς να αμφισβητεί τον υπολογισμό που πραγματοποίησαν οι προσφεύγοντες για να καταλήξουν στο ποσό των 11.525 ευρώ, ότι η αξίωση για υλική ζημία δεν έχει αιτιώδη συνάφεια με τις επικαλούμενες παραβιάσεις της Σύμβασης. Προσθέτει επίσης, χωρίς να παρέχει άλλη εξήγηση, ότι το αιτούμενο ποσό είναι υπέρογκο.

37. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι μία απόφαση που διαπιστώνει παραβίαση επιφέρει για το εναγόμενο Δημόσιο τη νομική υποχρέωση να θέσει τέλος στην παραβίαση και να εξαλείψει τις συνέπειες αυτής ούτως ώστε να αποκατασταθεί, κατά το δυνατόν, η προτέρα κατάσταση (*Ιατρίδης κατά Ελλάδας* (δίκαιη ικανοποίηση) [GC], no. 31107/96, § 32, CEDH 2000-XI).

38. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο έχει ήδη διαπιστώσει ότι οι προσφεύγοντες στερήθηκαν τα ποσά που αντιστοιχούσαν στην αναπροσαρμοσθείσα σύνταξή τους για την περίοδο από 1^η Αυγούστου 1997 έως 31 Δεκεμβρίου 1999. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η Κυβέρνηση δεν αμφισβητεί τον υπολογισμό των προσφευγόντων όσον αφορά τα οφειλόμενα για την αιτία αυτή ποσά. Εκτιμά επιπλέον ότι οι προσφεύγοντες μπορούν να αξιώσουν τόκους από την ημερομηνία κατά την οποία κατέστη πληρωτέο κάθε στοιχείο της προκληθείσας χρηματικής ζημίας (βλέπε, μεταξύ άλλων, *Smith et Grady κατά Ηνωμένου Βασιλείου* (δίκαιη ικανοποίηση), αριθ. 33985/96 και 33986/96, § 24, CEDH 2000-XI).

39. Ως εκ τούτου, αποφαινόμενο κατά δίκαιη κρίση σύμφωνα με τις επιταγές του άρθρου 41 της Σύμβασης, το Δικαστήριο αποφασίζει να επιδικάσει σε έκαστο εκ των προσφευγόντων το αιτούμενο βασικό ποσό, προσαυξημένο κατά 2,5% ανά έτος και στρογγυλοποιημένο σε 15.000

ευρώ, πλέον οποιουδήποτε ποσού μπορεί να οφείλεται ως φόρος επί του ποσού αυτού.

2. Ηθική βλάβη

40. Έκαστος εκ των προσφευγόντων αξιώνει επιπλέον 10.000 ευρώ για την ηθική βλάβη που υποστηρίζει ότι υπέστη.

41. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι τυχόν διαπίστωση της παραβίασης θα συνιστούσε αφ'εαυτής επαρκή δίκαιη ικανοποίηση για την ηθική βλάβη.

42. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο εκτιμά ότι η ηθική βλάβη επανορθώθηκε επαρκώς από τη διαπίστωση παραβίασης της παρούσας απόφασης.

B. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

43. Οι προσφεύγοντες ζητούν από κοινού, προσκομίζοντας τιμολόγια, 3.000 ευρώ για τα έξοδα και τη δικαστική δαπάνη στα οποία υποβλήθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου.

44. Η Κυβέρνηση αντικρούει τις αξιώσεις αυτές, οι οποίες κατά την άποψή της δεν είναι αιτιολογημένες.

45. Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, σε έναν προσφεύγοντα μπορούν να καταβληθούν τα έξοδα και η δικαστική δαπάνη στα οποία υποβλήθηκε μόνο στο μέτρο που αποδεικνύονται η πραγματικότητά τους, η αναγκαιότητά τους και ο εύλογος χαρακτήρας του ύψους τους. Στην προκειμένη υπόθεση και λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία που έχει στη διάθεσή του και τα πιο πάνω αναφερόμενα κριτήρια, το Δικαστήριο κρίνει εύλογο να επιδικάσει από κοινού στους προσφεύγοντες το σύνολο του αιτούμενου ποσού, ήτοι 3.000 ευρώ, πλέον οποιουδήποτε ποσού μπορεί να οφείλεται από αυτούς ως φόρος επί του ποσού αυτού.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

46. Το Δικαστήριο κρίνει προσήκον να βασίσει το επιτόκιο των τόκων υπερημερίας στο επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. *Αποφασίζει* να συνενώσει τις προσφυγές.
2. *Κηρύσσει* τις προσφυγές παραδεκτές ως προς την αιτίαση την ελκόμενη από το δικαίωμα των προσφευγόντων στο σεβασμό της περιουσίας τους και απαράδεκτη κατά τα λοιπά.
3. *Αποφαίνεται* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου.
4. *Αποφαίνεται* ότι η διαπίστωση παραβίασης συνιστά αφ'εαυτής επαρκή δίκαιη ικανοποίηση για την ηθική βλάβη που υπέστησαν οι προσφεύγοντες.
5. *Αποφαίνεται*
 - α) ότι το εναγόμενο Κράτος οφείλει να καταβάλει σε έκαστο εκ των προσφευγόντων, μέσα σε τρεις μήνες από την ημέρα κατά την οποία η απόφαση θα καταστεί οριστική σύμφωνα με το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης, 15.000 (δεκαπέντε χιλιάδες) ευρώ για υλική ζημία και, από κοινού στους προσφεύγοντες, 3.000 (τρεις χιλιάδες) ευρώ για έξοδα και δικαστική δαπάνη, πλέον οποιουδήποτε ποσού μπορεί να οφείλεται ως φόρος,
 - β) ότι, από τη λήξη της προθεσμίας αυτής και μέχρι την καταβολή, τα ποσά αυτά θα προσαυξηθούν με τόκους υπολογιζόμενους με επιτόκιο ίσο με το επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, το οποίο θα ισχύει κατά την εν λόγω περίοδο, προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

6. Απορρίπτει το αίτημα δίκαιης ικανοποίησης κατά τα λοιπά.

Συντάχθηκε στη γαλλική γλώσσα και στη συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 5 Ιουνίου 2012 κατ'εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του κανονισμού.

(υπογραφή)

Søren Nielsen

Γραμματέας

(υπογραφή)

Nina Vajić

Πρόεδρος